

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן

דף ט

כתבי הקודש שנפסלים בשנויים הללו

נתבאר שלדעת הברייתא בדף ח' יש כתבי קודש שנפסלים על ידי כל אחד מחמשת השינויים הנזכרים לעיל. ונחלקו חכמים, אלו כתבי הקודש פסלה הברייתא בשינויים האלה.

א. כל כתבי הקודש לדעת חכמים.

רבא אמר שהשינויים הנזכרים לעיל פוסלים את כל כתבי הקודש. וכדעת חכמים, המכשירים ספרים בכל לשון.

ואף שחכמים מכשירים ספרים בכל לשון, אינם מכשירים בכל כתב [=גופן שלהם], אלא רק בכתב אשורי [=גופן שלנו].

ואביי הקשה לו, כי מהברייתא משמע שאפילו בכתב אשורי, אם שינה לשון הקודש ללשון תרגום, הספרים פסולים, ואם כן אין להעמיד ברייתא זו כדברי חכמים, שכן חכמים מכשירים את כתבי הקודש בכל לשון, וגם בלשון תרגום.

ב. כל כתבי הקודש לדעת רבן שמעון בן גמליאל.

שוב אמרו, שהברייתא שפוסלת את כתבי הקודש בשינויים הנזכרים לעיל היא כדעת רבן שמעון בן גמליאל, האומר, שאפילו בכתב אשורי אין לשנות את הלשון מכמות שהוא.

והקשו גם על דברים אלו, שכן רבן שמעון בן גמליאל מכשיר גם בלשון יונית, ומהברייתא משמע שכל שינוי פוסל ואפילו לשון יונית.

ג. תפילין ומזוזות לדברי הכל.

שוב אמרו, שהברייתא שפוסלת את כתבי הקודש בשינויים הנזכרים לעיל היא כדברי הכל, ואינה מדברת בספרים, אלא בתפילין ומזוזות, שבהם כל שינוי פוסל, כפי שנתבאר בדף ח'.

והקשו גם על כך, שכן בתפילין ומזוזות אין שום פסוק בלשון תרגום, ואם כן לא יתכן ששנינו בהם, שתרגום שכתב בלשון תורה פוסל.

ד. מגילת לדברי הכל.

שוב אמרו, שהברייתא שפוסלת את כתבי הקודש בשינויים הנזכרים לעיל היא כדברי הכל, ואינה מדברת בכל הספרים, אלא במגילת אסתר בלבד, שבה הכל מודים שכל שינוי מוציא אותה מכלל כתבי הקודש, כי נאמר בה "וְאֵל הַיְהוּדִים כָּתְבָם וְכָל־שׁוֹנִים" (אסתר ח' ט).

ובמגילת אסתר יש פסוקים בלשון תרגום, שעליהם שנו בברייתא, שאם שינה לכתוב אותם בלשון הקודש פסל.

רב פפא הביא פסוק שנאמר במגילה בלשון תרגום, "וְנִשְׁמַע פְּתָגָם הַמְּלֶכֶת אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּכָל מַלְכוּתוֹ כִּי רַבָּה הִיא וְכָל הַנְּשִׁים יִתְּנוּ יָקָר לְבַעֲלֵיהֶן לְמַגְדוֹל וְעַד קָטָן" (אסתר א' כ'). והמילה "פתגם" היא לשון ארמית ומשמעותה "דבר" בלשון הקודש.

ורב נחמן בר יצחק הביא פסוק שנאמר במגילה בלשון תרגום, "וְכָל הַנְּשִׁים יִתְּנוּ יָקָר לְבַעֲלֵיהֶן" (אסתר א' כ'). והמילה "יקר" היא לשון ארמית ומשמעותה "כבוד" בלשון הקודש.

ה. נביאים וכתובים לדעת רבי יהודה.

רב אשי אמר, שהברייתא שפוסלת את כתבי הקודש בשינויים הנזכרים לעיל היא כדעת רבי יהודה, ומדברת בכל נביאים וכתובים.

שלדעתו רק תורה התירו לכותבה גם בלשון יונית, אבל שאר ספרים לא התירו, והם נכתבים רק בלשון הקודש ובכתב אשורי.

תרגום השבעים

מעשה בתלמי המלך, שכינס שבעים ושנים זקנים, והכניסם בשבעים ושנים בתים, ולא גילה להם על מה כינסם.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף ט

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

ונכנס אצל כל אחד ואחד, ואמר להם, כתבו לי תורת משה רבכם.

נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה, והסכימו כולן לדעת אחת, ושינוי לו כולם בשווה את כל השינויים הבאים.

א. אלקים ברא בראשית

לא רצו לכתוב לו "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת

הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" (בראשית א' א').

שלא יאמר בראשית שם הוא, וכוונת הכתוב

שבראשית ברא את אלקים, ושתי רשויות

הן.

ולכן שינו, וכתבו לו, "אלקים ברא בראשית"

כלומר אלקים ברא בהתחלה.

ב. אעשה אדם בצלם ובדמות

לא רצו לכתוב לו "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה אָדָם

בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וַיְרִדוּ בְדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם

וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ" (בראשית

א' כ"ו).

שמכאן פקרו המינים לומר שתי רשויות הן.

ולכן שינו וכתבו לו "אעשה אדם בצלם

ובדמות".

ג. ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי

לא רצו לכתוב לו, "וַיִּכַּל אֱלֹקִים בַּיּוֹם

הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי

מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה" (בראשית ב' ב').

שלא יאמר, אם כן עשה מלאכה בשביעי. ולא

יקבל מדרש חכמים שדרשו בו, מה היה

העולם חסר, מנוחה, באה שבת באה מנוחה.

ולכן שינו, וכתבו לו, "ויכל ביום הששי

וישבות ביום השביעי".

ד. זכר ונקבה בראו

לא רצו לכתוב לו, "זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאם וַיְבָרֶךְ

אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם בַּיּוֹם הַבְּרָאָם" (בראשית ה' ב').

שלא יאמר שני גופים ברא, וכל אחד

מהגופים היה זכר ונקבה.

ולכן שינו, וכתבו לו, "זכר ונקבה בראו",

לומר שגוף אחד נברא אדם, ובשני פרצופים.

ה. הבה ארדה ואבלה שם שפתם

לא רצו לכתוב לו, "הִבֵּה נִרְדָּה וְנִבְלָה שָׁם

שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְתֵי רֵעֵהוּ" (בראשית י"א ז').

שגם מכאן פקרו המינים לומר שתי רשויות

הן.

ולכן שינו וכתבו לו "הבה ארדה ואבלה שם

שפתם".

ו. ותצחק שרה בקרוביה

לא רצו לכתוב לו, "וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר

אֲחֵרֵי בְלַתִּי הֵיטָה לִּי עֲדָנָה וְאֵדֹנִי זָקֵן" (בראשית י"ח י"ב).

שלא יאמר, למה על אברהם לא הקפיד

כשצחק, ועל שרה הקפיד.

ולכן שינו, וכתבו לו, "ותצחק שרה

בקרוביה", לומר, בזה היה החילוק בינה

לאברהם, שהוא צחק בלבו. כמו שנאמר "וַיִּפֹּל

אֲבָרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלִבְנֵי מֵאָה שָׁנָה וַיִּגַּד

וְאִם שָׂרָה הִבִּיתַי תִּשְׁעִים שָׁנָה תִּלְדֵּ" (בראשית י"ז י"ז). והיא

אמרה הדבר לקרוביה.

ז. כי באפס הרגו שור וברצונם עקרו אבוס

לא רצו לכתוב לו, "בַּסֹּדֶם אֶל תֵּבֵא נַפְשֵׁי בְּקִהְלָם אֶל

תַּחַד כְּבִדֵי כִּי בְּאַפְסֵי הָרְגוּ אִישׁ וּבְרָצֹנָם עִקְרוּ

שׁוֹר" (בראשית מ"ט ו').

שלא יאמר, רצחנים היו אבותיכם, שהרי

אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש.

ולכן שינו, וכתבו לו, "כי באפס הרגו שור

וברצונם עקרו אבוס", שהיו חשובים בעיניו

כבהמות ולא הוכיח אותם על הריגת בני

אדם אלא על הריגת בהמות.

ח. ויקח משה את אשתו ואת

בניו וירכיבם על נושא בני אדם

לא רצו לכתוב "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת

בָּנָיו וַיִּרְכְּבֵם עַל הַחֲמֹר וַיֵּשֶׁב אֶרְצָה מִצְרָיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף ט

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

את מטה האלקים בידו" (שמות ד' כ').

שלא יאמר, משה רבכם לא היה לו סוס או גמל.

ולכן שינו, וכתבו לו, "ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם", שמשמע גמל.

ט. ומושב בני ישראל אשר ישבו

במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה

לא רצו לכתוב לו "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה" (שמות י"ב מ').

שלא יאמר, שקר כתוב בתורה, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, וכשאתה מונה שנותיו של קהת (133), ושנותיו של עמרם (137), ושנותיו של משה כשיצאו ממצרים (80), כולן אין מגיעות לארבע מאות שנה (אלא ל-350), והרבה משנות הבנים נבלעים בתוך שנות האבות, ואם כן לא היו בני ישראל במצרים 430 שנה.

ולפיכך שינו, וכתבו לו, "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה". לומר, שמנה הכתוב מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים בין הבתרים.

ובזמן ברית בין הבתרים היה אברהם בן שבעים שנה, וכשנולד יצחק היה אברהם בן מאה שנה, נמצא מברית בין הבתרים עד שנולד יצחק שלשים שנה.

ומשנולד יצחק עד שירדו ישראל למצרים עברו עוד מאה ותשעים שנה, ששים של יצחק עד שנולד יעקב, ומאה ושלושים של יעקב עד שבא למצרים.

סך הכל מברית בין הבתרים עד שירדו ישראל למצרים מאתיים עשרים שנים, נמצא שבמצרים עצמה היו רק מאתיים ועשר שנים.

י-יא. זאטוטי בני ישראל

לא רצו לכתוב לו, "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים להי פרים" (שמות כ"ד ה').

כי נערים משמע שעדיין לא בגרו, ויאמר גרועים שלכם שלחתם לקבל פני שכינה.

ולכן שינו, וכתבו לו, "וישלח את זאטוטי בני ישראל", וזעטוטים הוא לשון חשיבות.

ומאחר ששינו כן בתחילת הענין, שינו כן גם בסוף הענין, ולא כתבו לו, "וּאֶל אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ וַיִּחְזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ" (שמות כ"ד י"א), אף שהוא לשון חשיבות.

אלא שינו כמו בתחילת הענין וכתבו לו "ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו".

יב. לא חמד אחד מהם נשאתי

לא רצו לכתוב לו, "ויחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם" (במדבר ט"ז ט"ו).

שלא יאמר, חמור לא לקח, אבל חפץ אחר לקח.

ולכן שינו וכתבו לו, "לא חמד אחד מהם נשאתי" שלא לקח שום דבר.

יג. אשר חלק ה' אלקיך

אתם להאיר לכל העמים

לא רצו לכתוב לו, "ויפן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחת והשתחית להם ובעדתם אשר חלק ה' אלקיך אתם לכל העמים תחת כל השמים" (דברים ד' י"ט).

שלא יאמר, נתנם לכל העמים לעובדם, ואם כן בן נח מותר בעבודה זרה.

ולכן שינו וכתבו לו, "אשר חלק ה' אלקיך אתם להאיר לכל העמים".

יד. וילך ויעבוד אלהים

אחרים אשר לא צויתני לעובדם

לא רצו לכתוב לו "ויילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צויתני" (דברים י"ז ג').

שלא יאמר, כוונת הכתוב היא, שלא ציוה שיהיו, ואם כן אלוהות הם, שנבראו על

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף ט

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

כרחו.

ולכן שינו וכתבו לו, "וילך ויעבוד אלהים

אחרים אשר לא צויתי לעובדם".

טו. ואת צעירת הרגלים

לא רצו לכתוב לו, "וְאֵת הָאֲרָנֶבֶת כִּי מַעֲלַת גֵּרָה

הוא ופְּרָסָה לא הפְּרִיסָה טְמֵאָה הוא לָכֵם" (ויקרא י"א ו').

מפני שאשתו של תלמי ארנבת שמה, שלא

יאמר, שחקו בי היהודים, והטילו שם אשתי

בתורה.

ולכן שינו, וכתבו לו, "ואת צעירת הרגלים"

וקראוה כן לפי שידיה קצרות וקטנות

מרגליה.

כהן משוח בשמן המשחה

כל הכהנים הגדולים ששמשו עד זמנו של

יאשיה המלך, נמשחו בתחילת כהונתם

בשמן המשחה, ונתקיים בהם הכתוב,

"וְהִכְהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֵאשׁוֹ

שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמָלֵא אֶת יָדוֹ לְלִבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים אֶת

רֵאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹס" (ויקרא כ"א י'), **ובכך**

נעשו כהנים גדולים לכל הדינים.

כהן מרובה בגדים

בזמנו של יאשיה המלך נגזז שמן המשחה,

וכל כהנים גדולים ששמשו מאז ואילך עד

סוף בית ראשון, וכל ימי בית שני, לא נמשחו

בשמן המשחה, ונכנסו לכהונה גדולה רק על

ידי ריבוי בגדים, שלבשו שמונה בגדים של

כהן גדול, ועבדו בהם, ונתקיים בהם רק סוף

הכתוב הנ"ל, "וּמָלֵא אֶת יָדוֹ לְלִבֵּשׁ אֶת

הַבְּגָדִים".

חילוק בין משוח בשמן

המשחה למרובה בגדים

לדעת רבי מאיר, אותם כהנים שלא נמשחו

בשמן המשחה, והיו רק מרובי בגדים, כהנים

גדולים הם לכל דבר, כמו כהנים שנמשחו

בשמן המשחה, ואין שום חילוק בין אלו לבין

אלו.

ולדעת משנתנו, לרוב הדברים דין כהנים

מרובי הבגדים כדין כהנים המשוחים בשמן

המשחה, ובכלל זה שמקריבים ביום הכפורים

פר יום הכפורים, ומקריבים בכל יום קרבן

עשירית האיפה של חביתי כהן גדול.

ולדעת משנתנו, רק בדבר אחד חלוק מרובה

בגדים ממשוח בשמן המשחה, והוא, לענין

פר הבא על כל המצוות.

שכהן משוח בשמן שטעה, והורה היתר בדבר

שיש בו כרת, ועשה על פי הוראתו, אינו מביא

חטאת של כבשה או עז כשאר יחידים, אלא

מביא פר, שנאמר, "אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחָטָא

לְאַשְׁמַת הָעֵם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא

פֶּרֶן בֶּן בְּקָר תָּמִים לֹהֵ' לְחַטָּאת" (ויקרא ד' ג').

ולענין זה בלבד כהן גדול מרובה בגדים אינו

נידון ככהן גדול, וכשהוא טעה, והורה היתר

בדבר שיש בו כרת, ועשה על פי הוראתו,

מביא חטאת יחיד כבשה או עז.

ורבי מאיר חולק, כי לדעתו, אם היה כתוב בענין

"אִם כְּהֵן מְשִׁיחַ יִחָטָא לְאַשְׁמַת הָעֵם ...", הכוונה

היתה רק למשוח בלבד, אבל עכשיו שנאמר

"הַמְּשִׁיחַ", ריבוי הוא, ללמד שגם מרובה בגדים

בכלל.

חילוק בין כהן משמש לכהן שעבר

כהן גדול שארע בו פסול, ממנים כהן אחר

תחתיו להיות כהן גדול עד שיעבור פסולו של

ראשון. וכשחוזר הראשון להכשרו, חוזר

לעבודתו, ומשמש. ושני ששימש תחתיו,

עובר מגדולתו ונקרא כהן שעבר.

ולדעת משנתנו ורבי מאיר, שני זה, מאחר

שנתמנה להיות כהן גדול פעם אחת, מעתה

לעולם כל מצוות כהונה גדולה עליו כמו

הראשון, ומשמש בשמונה בגדים, ומקריב

אונן, ואינו פרוע ולא פורס על מתו ומצווה על

הבתולה ומוזהר על האלמנה, ואין חילוק בינו

לבין הראשון אלא לענין הקרבת פר יום

הכפורים ועשירית האיפה, שהם קרבנות

הבאים על ידי כהן גדול, ואי אפשר להביא

שנים, ואת אלו הראשון מביא ולא השני.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף ט

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שיינדל בת אסתר רחל

ולדעת רבי יוסי, השני אינו עובד כלל, לא בשמונה בגדים ככהן גדול, ולא בארבעה בגדים ככהן הדיוט. ככהן גדול אינו משמש, שלא תהא איבה בינו ובין הראשון. וככהן הדיוט אינו משמש, משום שמעלין בקדש ואין מורידין.

ואמר רבי יוסי, מעשה ברבי יוסף בן אולם מציפורי, שאירע בו פסול בכהן גדול, ומינהו תחתיו, ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו, ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט.

כמי נשנית משנתנו

בענין כהן משוח בשמן המשחה ומרובה בגדים, מבואר במשנתנו כדעת חכמים, שמרובה בגדים אינו מביא פר הבא על כל המצוות. ובענין כהן משמש וכהן שעבר מבואר במשנתנו כדעת רבי מאיר, שכהן שעבר משמש בשמונה בגדים.

רב חסדא אמר, ששני הדינים הללו, כל אחד נשנה על ידי תנא אחר, הדין הראשון נשנה על ידי חכמים, והדין השני נשנה על ידי רבי מאיר.

ורב יוסף אמר, ששני הדינים נשנו על ידי תנא אחד, הוא רבי שסידר את המשניות, ובדין הראשון דעתו כדעת חכמים, ובדין השני דעתו כדעת רבי מאיר.

מה היו מקריבים בבמה גדולה ובבמה קטנה באותן ארבע עשרה שנים שכבשו ישראל את הארץ וחלקוה, והיה מזבח של משה בגלגל, וכן לאחר חרבן שילה, בשנים שהיה המזבח בנוב וגבעון, הותרו הבמות לישראל, והיה כל אחד רשאי לבנות לו במה, ולהקריב עליה קרבנות לשמים.

ולדברי הכל, בבמות שהיה כל אחד בונה לעצמו [=במה קטנה], היו מקריבים רק נדרים ונדבות.

ונחלקו חכמים, מה היו מקריבים באותן שנים במזבח של משה [=במה גדולה].

לדעת חכמים במסכת זבחים, בבמה גדולה, היו מקריבים את כל הקרבנות, כמו שהיו מקריבים במשכן.

ואם כן מלבד נדרים ונדבות היו מקריבים בה כל קרבנות הציבור, בין אלה שקבוע להם זמן, כמו פסחים וקרבנות המועדות ותמידים שבכל יום, ובין אלה שאין קבוע להם זמן, כמו פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה.

ולדעת משנתנו ורבי שמעון, לא הקריבו בבמה גדולה מקרבנות ציבור אלא אותם שקבוע להם זמן, כמו פסחים וקרבנות המועדות ותמידים שבכל יום.

אבל קרבנות ציבור שאין קבוע להם זמן, כמו פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה, לא הקריבו כלל.

שילה וירושלים

בשני מקומות היה מקום קבוע להשראת השכינה בישראל.

באותן ארבע עשרה שנה ראשונות שנכנסו ישראל לארץ, קבעו את המשכן בשילה, ושם היו הקירות בבנין והכיסוי ביריעות.

וחמישים ושבע שנים לאחר חורבן שילה, בנה שלמה את בית המקדש בירושלים, והוא היה בית גמור, ושם היה גם מקדש שני.

ובמשנתנו נשנו שני חילוקים בין המשכן שהיה בשילה לבין בית המקדש שהיה בירושלים.

א. מקום אכילת קדשים קלים ומעשר שני בזמן שהיה המשכן בשילה, קדשים קלים ומעשר שני היו נאכלים בכל מקום ששילה נראית שם.

ובזמן שהיה המקדש בירושלים, קדשים קלים ומעשר שני היו נאכלים לפנים מהחומה של ירושלים.

וקדשי קדשים, בזה ובזה היו נאכלים לפנים מהקלעים, כלומר לפנים מהיקף העזרה.